

Prinsessegracht 21
Postbus 123
2501 CC Den Haag
t (070) 312 21 21
f (070) 312 21 00

Aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mevrouw dr. M. Bussemaker
Postbus 16375
2500 BJ 'S-GRAVENHAGE

Datum
7 december 2015
Ons kenmerk
15-4124.fi&go
Onderwerp
Kwaliteitsimpuls

Geachte mevrouw Bussemaker,

Bij de besluitvorming rond het studievoorschot, heeft u ons gevraagd in hoeverre het mogelijk is voor hogescholen en universiteiten om, vooruitlopend op de opbrengsten uit het studievoorschot, de komende jaren reeds extra te investeren in de onderwijskwaliteit. Wij hebben toen toegezegd ons, gezamenlijk met de universiteiten, in te spannen om extra middelen in te zetten voor de kwaliteit van het onderwijs. In het voorjaar van 2015 hebben wij afgesproken u te informeren over de voortgang van deze inspanningsverplichting.

Uit de najaarsprognose blijkt de hogescholen in totaal meer dan 130 miljoen euro aan extra middelen inzetten in 2015. Ook de komende jaren zullen de hogescholen zich actief blijven inzetten op een verbetering van de onderwijskwaliteit en het onderwijsgebonden onderzoek. In de bijlage vindt u een sectorbreed overzicht van de inzet van de hogescholen voor de jaren 2015, 2016 en 2017. Benadrukt wordt dat het gaat om een inspanningsverplichting op sectorniveau. Immers, de financiële posities en daarmee de mogelijkheden van de instellingen lopen sterk uiteen. Evenzeer zullen de prioriteiten en uitgangssituaties van de afzonderlijke instellingen verschillen.

De hogescholen zetten bij de kwaliteitsimpuls in op een drietal (deels overlappende) doelen, de onderwijskwaliteit, het onderwijsgebonden onderzoek en de organisatie, omgeving en infrastructuur. Bij de verdere ontwikkelingen van de onderwijskwaliteit is de inzet van extra docenten van groot belang. De afgelopen jaren zijn hierin al, mede in het kader van de prestatieafspraken, grote stappen genomen. De omvang van het aantal fte onderwijsgevend personeel is in de periode 2010-2014 sterk gegroeid met circa 15%. Dit terwijl het totaal aantal ingeschreven studenten in die periode is gestegen met circa 7%.

Deze trend zal zich door de inzet van extra middelen naar verwachting de komende jaren doorzetten. Naast onderwijskwaliteit is de verbondenheid tussen onderzoek en onderwijs van groot belang voor de hbo-sector. De Centres of Expertise hebben een grote ontwikkeling ondergaan en steeds meer lectoren vinden hun plek in de hbo-sector.

De hogescholen hebben het afgelopen jaar een grote inspanning gepleegd om te zorgen voor de financiële impuls. Extra uitgaven leiden overigens niet per definitie direct tot een negatief exploitatieresultaat en een afname van het eigen vermogen. Het financieel resultaat is immers onderhevig aan mee- of tegenvallers in zowel de inkomsten als de uitgaven van de instellingen.

Bijvoorbeeld het laat in het jaar beschikbaar komen van extra middelen vanuit het ministerie. Ook in 2015 zijn er vanuit het Rijk extra middelen beschikbaar gesteld die in de begrotingen van de instellingen niet zijn meegenomen. Hierdoor kan het resultaat hoger uitpakken dan vooraf was begroot.

De ingezette extra middelen zijn grotendeels structurele uitgaven en zullen in de jaren 2016 en 2017 worden gecontinueerd. Een aantal hogescholen zal de verhoging van de uitgaven in 2016 verder opvoeren. Het aannemen van extra docenten heeft ook na 2017 financiële consequenties. Daartegenover staan overigens ook onzekerheden, zoals het risico van dalende studenteninstroom door demografische ontwikkelingen of de financiële gevolgen van de prestatieafspraken. Voor het financieel kader vanaf 2018 bestaat onzekerheid over wanneer de opbrengsten uit het studievoorschot in de meerjarenbegroting van OCW zullen worden opgenomen. Als gevolg van dergelijke onzekerheden blijven hogescholen voorzichtig, reden waarom het dus van groot belang is om vanuit de overheid zoveel als mogelijk zekerheid te geven over de toekomstige financiële middelen.

Tenslotte willen wij u op een tweetal aspecten wijzen die een drempel opwerpen voor hogescholen om te werken met een negatieve begroting en een negatief resultaat. Bij het voeren van een negatieve begroting lopen instellingen tegen het verscherpt toezicht van de Inspectie van het Onderwijs aan. Daarnaast bestaan bij de hogescholen zorgen over de gevolgen voor de mogelijkheden tot schatkistbankeren bij de financiering van geplande vastgoedinvesteringen. Wij vragen hier uw aandacht voor om deze zorgen bij instellingen weg te nemen.

Het bestuur,

Mr. Thom de Graaf,
voorzitter

drs. Ad de Graaf,
secretaris

Bijlage bij brief d.d. 7 december 2015

Kwaliteitsimpuls 2015-2017

In het debat over het studievoorschot heeft de ho-sector in 2014 op verzoek van de minister aangegeven zich reeds in de jaren 2015-2017 in te spannen om gezamenlijk 200 miljoen per jaar extra te investeren in de kwaliteit van het onderwijs en onderwijs gebonden onderzoek, vooruitlopend op de middelen die vanaf 2018 beschikbaar komen.

Uit een eerste inventarisatie bleek dat het hbo gedurende de gehele periode 2015-2017 in totaal circa 300-350 miljoen euro extra uitgaven hadden begroot. De vraag die nu voorligt is welke uitgaven de sector in 2015 al heeft gedaan en welke de komende 2 jaar te verwachten zijn.

De afspraak voor de kwaliteitsimpuls is op sectorniveau gemaakt en deze voortgangsrapportage sluit dan hierbij aan. Gezien de (soms grote) verschillen in de vermogensposities van hogescholen, hebben niet alle instellingen de financiële mogelijkheid om extra uitgaven te doen. Niet alleen de omvang van de extra uitgaven, maar ook de prioriteiten verschillen sterk per instelling, passend bij de eigen context, vraagstukken, profilering en bijbehorende ambities. Tevens speelt de samenstelling van onroerend goed en de bijbehorende lange termijn planning een belangrijke rol.

Hierover wordt overleg gepleegd met de medezeggenschapsraden, die vanaf de begroting 2016 instemmingsrecht op de hoofdlijnen van de begroting hebben gekregen en vanzelfsprekend ook de raden van toezicht.

Structurele uitgaven en projecten

Bij de kwaliteitsimpuls gaat het om zowel eenmalige investeringen als om structurele uitgaven. Het nu aannemen van extra docenten en lectoren, heeft ook na 2017 financiële gevolgen. Het is voor de financiële continuïteit van de hbo-sector dan ook van belang dat in 2018 de opbrengsten van het studievoorschot terugvloeien naar het hoger onderwijs om de nu ingezette structurele uitgaven te kunnen blijven voortzetten.

De plannen van de hogescholen richten zich op drie doelen: de directe onderwijskwaliteit, onderwijsgebonden onderzoek en organisatie, omgeving en infrastructuur. Het onderscheid tussen deze drie doelen is natuurlijk niet zo hard als hier genoemd, een overlap zal er altijd zijn.

Uitgaven op het gebied van de directe onderwijskwaliteit richten zich onder andere op het aantrekken van extra docenten zodat meer studiebegeleiding en meer contacturen mogelijk zijn, een intensievere begeleiding bij stages mogelijk wordt gemaakt en om te zorgen voor een betere doorstroming van mbo naar hbo. De inzet is om op deze wijze het studiesucces te verbeteren. Naast het aannemen van meer docenten, wordt ook meer geïnvesteerd in de docenten zelf. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een verdere professionalisering en het verlagen van de werkdruk.

De onderwijskwaliteit is tevens gebaat bij een verdere versterking van het onderwijsgebonden onderzoek in het hbo. Instellingen willen hiervoor meer (associate) lectoren aanstellen, een verdere ontwikkeling en intensivering van de Centres of Expertise inzetten en het netwerk met het werkveld versterken.

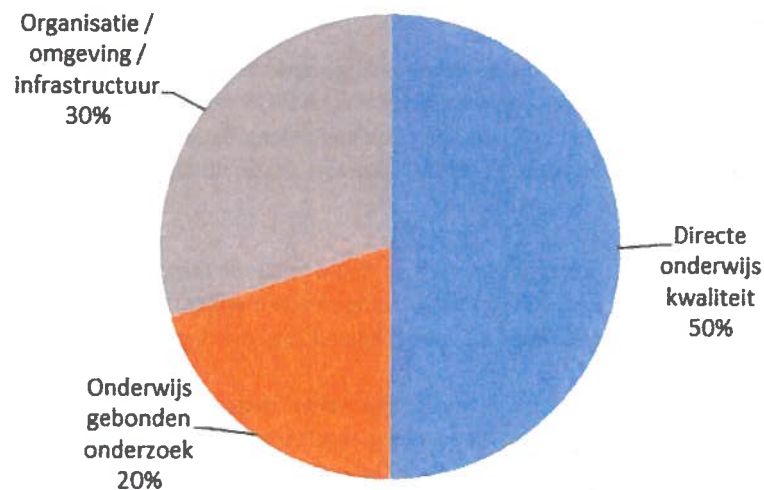
Tenslotte wordt geïnvesteerd in de organisatie, omgeving en infrastructuur. Voorbeelden hierbij zijn verbeteren van de studentfaciliteiten, nieuwe praktijkfaciliteiten en uitgaven op het gebied van ICT voor het onderwijs en ter ondersteuning van onderwijslogistiek. Ook het bevorderen van duurzaamheid is een belangrijk thema bij investeringen in faciliteiten.

Overzicht 2015

Het jaar 2015 is nog niet afgesloten. De definitieve cijfers zijn dus nog niet bekend. Wel is door de hogescholen een inschatting gemaakt van de omvang van de (gerealiseerde) extra uitgaven in 2015 en hieruit blijkt dat de hbo-sector als geheel ultimo 2015 meer dan 130 miljoen euro extra zal uitgeven vooruitlopend op de opbrengsten van het studievoorschot. In figuur 1 is de verdeling van de extra uitgaven tussen de eerder genoemde drie doelen weergegeven.

In de oorspronkelijke begrotingen voor 2015 lag dit bedrag zelfs nog iets hoger, maar voldoet ook nu nog aan de inspanningen die het hbo als sector gezegd had te zullen leveren. Instellingen geven een aantal redenen op waarom het geïnvesteerde bedrag lager is dan begroot. Het opstarten van projecten is langzamer op gang gekomen en openstaande vacatures worden niet altijd even makkelijk ingevuld. Hierdoor is met name de omvang van het aandeel in de directe onderwijskwaliteit iets lager dan ultimo 2014 nog verwacht werd.

Kwaliteitsimpuls 2015-2017 **verwachte realisatie in 2015: 130 miljoen**

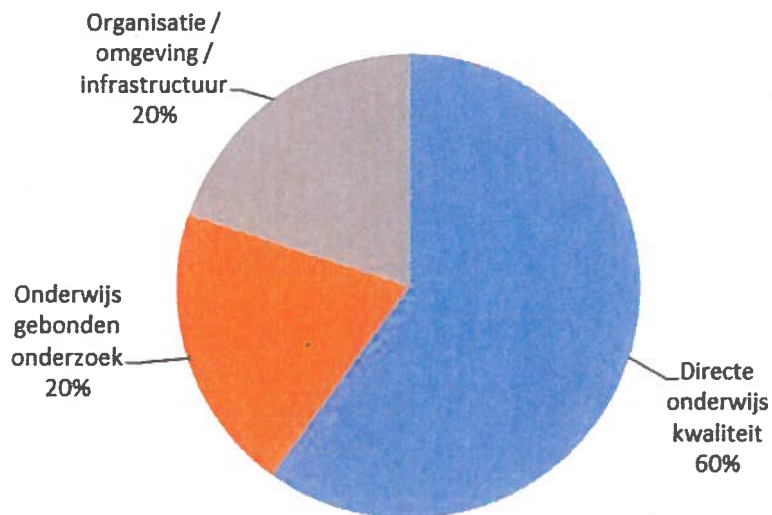
Figuur 1. Verdeling van de extra uitgaven aan de kwaliteitsimpuls, welke naar verwachting in 2015 zijn gerealiseerd, over de drie doelen.

Vooruitblik 2016-2017

De komende 2 jaar zullen de instellingen verder gaan met de kwaliteitsimpuls in het hoger onderwijs. Voor de gehele periode 2015-2017 is de inschatting dat de extra uitgaven een omvang hebben van circa 350 miljoen euro. Dit komt overeen met het hbo-aandeel (circa 62%) in de 3 x 200 miljoen euro, die het hoger onderwijs als inspanningsverplichting op zich heeft genomen.

De verdeling over de drie doelen is weergegeven in figuur 2. Ongeveer 60% van de extra kwaliteitsimpuls is direct gericht op het onderwijs. Daarnaast is ongeveer 20% van de uitgaven voor het onderwijsgebonden onderzoek, waardoor de condities voor de versterking van het onderzoekend vermogen van onze studenten worden verbeterd. De laatste 20% is gericht op de onderwijsondersteunende aspecten die het geven van onderwijs en het doen van onderzoek mogelijk maken. Een aantal instellingen heeft daarbij wel een slag om de arm gehouden in verband met onzekerheden die samenhangen met eventuele financiële effecten als gevolg van de prestatieafspraken en de gevolgen hiervan voor de financiële positie van de instelling.

Totale kwaliteitsimpuls 2015-2017 totale voornemens 2015-2017: 350 miljoen

Figuur 2. Verdeling van de verwachte uitgaven aan de kwaliteitsimpuls, gedurende de gehele periode 2015-2017, over de drie doelen.

Conclusie

In 2014 heeft het hoger onderwijs aangegeven zich te willen inspannen om in de periode 2015-2017 een extra investering te doen in de kwaliteit van het onderwijs en onderwijsgebonden onderzoek van het hoger onderwijs.

Over 2015 blijkt dat de omvang van deze extra uitgaven van het hbo iets meer dan 130 miljoen euro omvat. De komende twee jaar zullen de hogescholen zich actief blijven inzetten op een verbetering van de onderwijskwaliteit en het onderwijsgebonden onderzoek. Daarbij geldt wel dat e.e.a. afhankelijk is van (behoud van de middelen uit) de prestatieafspraken en de middelen uit het studievoorschot. Elke hogeschool maakt hier in de begroting afspraken over, passend bij de eigen context. Dit zal een expliciet onderdeel zijn in de gesprekken met de medezeggenschap en raad van toezicht.

De extra uitgaven in 2015 betekenen niet per definitie dat sprake is van een negatief resultaat. De begrotingen van de instellingen over 2015 laten in het algemeen wel een beeld zien van grote investeringen en beperkte positieve of zelfs negatieve resultaten. Het uiteindelijke resultaat is mede afhankelijk van mee- en tegenvallers die gedurende het jaar optreden.